

ਦਇਆ ਚੌਧਰੀ ਜੇ.
ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ - ਪਟੀਸ਼ਨਰ
ਬਨਾਮ
ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ
2014 ਦਾ CWP ਨੰ.17879
ਸਤੰਬਰ 29, 2016

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1950—ਧਾਰਾ- 226 ਅਤੇ 227—ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311(2) (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨਾ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ , ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311(2)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਨਘੜਤ ਇਰਾਦਿਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਨਿਯੁਕਤ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਮਤ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗਵਾਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(ਪਰਾ 12)

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਅਮਨਦੀਪ ਸ਼ਿਓਰਾਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸਨ।

ਅਵਿਨੀਤ ਅਵਸਥੀ, ਏਏਜੀ, ਪੰਜਾਬ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ - ਰਾਜ।

ਦਇਆ ਚੌਧਰੀ, ਜੇ.

(1) ਮੌਜੂਦਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 23.05.2014 ਦੇ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226/227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ (ਅਨੁਸਾਰ P-1) ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 5 ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311(2) (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ 23.07.2014 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ (ਅਨੇਕਚਰ ਪੀ-2), ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(2) ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਮੌਜੂਦਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਵਜੋਂ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। 01.02.1989 ਨੂੰ ਅਤੇ

15.07.1993 ਨੂੰ ਲੋਅਰ ਸਕੂਲ ਕੋਰਸ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਵਜੋਂ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਇੰਟਰਮੀਡੀਏਟ ਸਕੂਲ ਕੋਰਸ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 13.09.2012 ਨੂੰ ASI ਵਜੋਂ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਵਜੋਂ ਤਰੱਕੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 (2) (ਬੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਮਿਤੀ 23.05.2014 ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਆਧਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਰੁਤਬੇ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਐਨਡੀਪੀਐਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਤਸਕਰਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਣ ਲਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਠਾ ਕੇ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(3) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 (2) (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਅਪੀਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਕੰਮ ਅਤੇ ਆਚਰਣ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਾਲਾ ਹੁਕਮ ਇੰਨੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੀਨੀਅਰ ਕਪਤਾਨ ਪੁਲਿਸ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵੱਲੋਂ ਐਸ.ਪੀ.(ਡੀ), ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਮੰਗੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵੀ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਿੱਖਿਅਕ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼-ਮੁਕਤ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਿਯਮਤ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਤੇ ਹੋਰ ¹, ਸੁਦੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. ²ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਮੇਸ਼ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ³, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ⁴, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ⁵, ਲਾਲਜੀ ਦਾਸ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ⁶, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ wd/o Sh. ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪੁਲਿਸ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ⁷, ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ⁸, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ⁹, ਰਾਜ ਪਾਲ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ¹⁰, ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ। ਹੋਰ ¹¹, ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ¹², ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ¹³, ਸਾਬਕਾ. ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਮਲਕੀਅਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ¹⁴, ਧਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ¹⁵, ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. ਜੈ ਦੇਵ ¹⁶ਅਤੇ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਡੀ . ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੁਲਿਸ, ਅੰਬਾਲਾ ਰੌਜ, ਅੰਬਾਲਾ ਕੈਂਟ। ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ¹⁷ਉਸਦੇ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ।

(4) ਸਿੱਖਿਅਕ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅਨਸਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰਕਾਰੀ ਰੁਤਬੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਨਹਿੱਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਸੇਵਾ। ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 16(1) ਅਤੇ

11991(1) SCT 125
 22005(11) SCC 525
 32013(4) SCT 830
 42013(2) SCT 133
 52013(1) SCT 140
 61996(1) SCT 821
 72008(1) SCT 396
 81996 (3) SCT 113
 92011(1) SCT 41
 102012 (4) SCT 543
 111995(4) SCT 222
 122014(1) SCT 561
 132014(1) SCT 554
 142012(4) SCT 323
 152008(3) SCT 816
 162012(3) SCT 648
 172004(4) SCT 462

²¹ 1985(1) SLR

238

²² 1985(1) SLR

238

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311 (2)(ਬੀ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ, 1861 ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਦੋਸ਼ਪੂਰਨ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(5) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਅਤੇ ਫਾਈਲ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਣਗੌਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ।

(6) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਅਤੇ ਏਐਸਆਈ ਵਜੋਂ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਤੱਥ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ।

(7) ਮੰਨਿਆ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311(2)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਿਤੀ 23.05.2014 ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਤਸਕਰਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਣ ਲਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(8) ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 (2) (ਬੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਤੋਂ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਆਧਾਰ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

(9) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 311 (2) (ਬੀ) ਹੱਥ ਵਿਚਲੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

"311. ਯੂਨੀਅਨ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਵਲ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਜਾਂ ਰੋਕ ਵਿੱਚ ਕਮੀ: -

(1) ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸੰਘ ਦੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਜਾਂ ਆਲ-ਇੰਡੀਆ ਸਰਵਿਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਘ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਵਲ ਅਹੁਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਥਾਰਟੀ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਰਖਾਸਤ ਜਾਂ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(2) ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਜਾਂ ਘਟਾਇਆ ਗਿਆ, ਸਿਵਾਏ ਉਸ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਸ

ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ

[ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਪਾਏ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਜੁਰਮਾਨਾ:

(a) ਜਿੱਥੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਰਖਾਸਤ ਜਾਂ ਹਟਾਇਆ ਜਾਂ ਰੈਂਕ ਵਿੱਚ ਘਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਜਾਂ

(b) ਜਿੱਥੋਂ ਅਥਾਰਟੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਹਟਾਉਣ ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਰੈਂਕ ਵਿੱਚ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਾਂ

(c) ਜਿੱਥੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(3) ਜੇਕਰ, ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਹਟਾਉਣ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਰਜਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।]"

(10) ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 311 (2) (ਬੀ) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਲਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਰੁਤਬੇ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਐਨਡੀਪੀਐਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਬਸ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਿਯਮਤ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(11) ਸਰਵਿਸ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰਾਂ ਦੇ

²¹ 1985(1) SLR

238

²² 1985(1) SLR

238

ਨਾਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸੀ

ਸੰਪਰਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਝ ਵੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ ਜ਼ਬਾਨੀ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਕਿਵੇਂ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਲਟਾ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 23.05.2014 ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਭਾਵ 23.05.2014 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311(2) (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਮਸ਼ੀਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ। ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(12) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311(2)(ਬੀ) ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਨਘੜਤ ਇਰਾਦਿਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਨਿਯੁਕਤ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਮਤ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗਵਾਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਕਿ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਈ ਗਈ। . ਇਹ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਸਰਵਿਸ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦਾ ਜ਼ੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਜ਼ੁਰਮਾਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਪਿਛਲੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਰਵਿਸ ਰਿਕਾਰਡ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਪਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਧੀਆ ਹਨ ਬਲਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ 31 ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪੱਤਰ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹਨ। ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਚੰਗੇ ਸੇਵਾ ਰਿਕਾਰਡ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਵੀ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਹੀ ਐਕਟ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੀ ਅਤਿ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, 25 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਕੁੱਲ ਲੰਬਾਈ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ

ਪੈਨਸ਼ਨ.

(13) ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਰੂਲਜ਼, 1934 ਦੇ ਨਿਯਮ 16.2 (ਬੋਝੇ ਜਿਹੇ 'ਨਿਯਮਾਂ' ਲਈ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਿਛਲੇ ਸਰਵਿਸ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਅਣਪਛਾਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 16.2 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਥਾਰਟੀ ਲਈ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਕੰਮ ਲਈ ਚੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਦਾ ਚੋਸ਼ੀ ਹੈ, ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਸੇਵਾ ਲਈ ਇਸਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਪਗਨਡ ਆਰਡਰ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਖੋਜ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸੇਵਾ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਵੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 16.2 ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

(14) ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

“ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਆਈਪੀਐਸ ਡਿਕਸ਼ਨ 'ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਕੁਝ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ”

(15) ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਤੁਲਸੀ ਰਾਮ ਪਟੇਲ 18 ਦੇ ਸੀਵਿਯਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

“ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਲੇਖ ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਅੰਤਮਤਾ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ, ਕਾਰਵਾਈ ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਖਰਾਬ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦੀ ਇੱਕ ਚਾਲ।

(16) ਸੁਦੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ

ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ 19 ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੀਵਿਯਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ

²¹ 1985(1) SLR

238

²² 1985(1) SLR

238

ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਉਪ ਧਾਰਾ (2) (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਕੈਟੋਨਾ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਪਟਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿਯਮਤ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਯਮਤ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸਬੰਧਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਆਈਪੀਐਸ ਡਿਕਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਤ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਾਲ ਵੱਡਣ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦਾ ਹੁਕਮ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਮੁਢਲੀ ਜਾਂਚ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮਤ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਵਿਵਹਾਰਕ ਸੀ। ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਖਲ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਧਾਰਾ 311 ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਵਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਨਮਾਨੇ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(17) ਆਰਟੀਕਲ 311(2) ਨੂੰ ਨੋਟਿਓ ਪੜ੍ਹਣ 'ਤੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 311(2) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਜਾਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਤਿੰਨ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(18) ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਦੂਜੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:-

"(i) ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 311(2) ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਲੋੜ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਾਜਬ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਵਾਜਬ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਹੋਵੇਗਾ:-

(a) ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਸੇਵਕ, ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਮਿਲ ਕੇ, ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ

ਬਦਲੇ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ; ਜਾਂ

(b) ਜਿੱਥੇ ਸਿਵਲ ਸਰਵੈਂਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਂ ਹੋਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਧਮਕਾਉਂਦਾ, ਡਰਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਅਥਾਰਟੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੋਵੇ; ਜਾਂ

(c) ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹਿੰਸਾ ਜਾਂ ਆਮ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(19) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਉਹ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਜਾਂ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਂ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਵਲ ਸਰਵੈਂਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਕੇਸ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਫੇਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਕਟ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(20) ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਲਜ਼ਾਮਬੱਧ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵ, ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(21) ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਬਾਕਾਇਦਾ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਆ ਸਕੇ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਕੇਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਲਸੀ ਰਾਮ ਪਟੇਲ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ), ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਚੀਫ ਸ . ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਨਾਮ ਸਿੰਗਾਸਨ ਰਵੀ ਡੇ 20

(22) ਇਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਅਤਿ-ਵਿਰੋਧੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਤੇ

ਬੇਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ, ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੇਵਲ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ, ਤਰਨਤਾਰਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਅਨੁਵਾਹ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਕਪਤਾਨ

²¹ 1985(1) SLR

238

²² 1985(1) SLR

238

ਪੁਲਿਸ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(23) ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਨ 21 ਵਿੱਚ, ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਇਹ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਵਿਵਹਾਰਕ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 311(2) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋੜ ਨੂੰ ਇਸ ਸਧਾਰਨ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਡੈੱਡ ਲੈਟਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਗ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

(24) ਅਰੁਣ ਚੌਥੇ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ 22 ਵਿੱਚ, ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉੱਤਰੀ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਚੀਫ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਿ ਉਕਤ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(25) ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 311(2)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ/ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਿਜ਼ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸਤਗਾਸਾ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਤਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੇਕਰ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ।

(26) ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਵਾਜਬ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311(2) ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(27) ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਉ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ, ਇਸ ਦੁਆਰਾ, ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢੁਕਵਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(28) ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ।

ਤੇਜਿੰਦਰਬੀਰ ਸਿੰਘ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਡੋਲਮਿਨ

²¹ 1985(1) SLR

238

²² 1985(1) SLR

238